

Gräsrötter i kamp mot Facebookhat

Publicerad 2016-02-17

Hoten och yttrandefriheten. Ny serie om nätjättarnas ansvar för det allt grövre näthatet

Nätaktivisterna är en av de organisationer som tar upp kampen mot hat och hot på sociala medier. För att Facebook ska följa sina egna regler krävs ofta massanmälningar.

Att vara huvudpersonen i illasinnat skvaller har nog aldrig varit trevligt. Men även om skitpratets historia är lika lång som mänsklighetens finns mycket som tyder på att moderna medier förstärker effekten. Hat och hot på Facebook och

andra sociala plattformar når snabbt en annan volym än snacket bakom någons rygg på kyrkbacken en söndag.

– Det fanns så klart hat även förr, det är bara att minnas hatet mot Olof Palme eller den obegripliga mobbningen av Ted Gärdestad. Men vad som hänt i dag är att steget att ta kontakt är så litet, säger Elza Dunkels, forskare och författare till den aktuella boken ”Nätmobbing, näthat och nätkärlek – kunskap och strategier för en bättre vardag på nätet”.

– I dag kan någon sitta och lyssna på radio, höra något de inte gillar och direkt skriva något hatiskt till människan, i stället för att prata med sin fru som de kanske gjorde förr i tiden. Det tycker jag är en otäck del av dagens hat, säger hon.

Ett illustrerande exempel på hur Facebookhat kan eskalera framkom i förra veckans ”Uppdrag granskning”, som skildrade jakten på en anonym näthatare som sms:at sexuella trakasserier till riksdagspolitikern Rossana Dinamarca (V). I en telefonintervju med gärningsmannen, aktiv i Nordiska motståndsrörelsen, framgick att socialt mediehat fungerat som en språngbräda.

”Jag hittade en tråd på Facebook om Rossana Dinamarca... och där hade folk skrivit värre saker om henne än vad jag hade skickat i sms”, förklarade han.

Rasistisk propaganda på sociala medier kan ge enskilda extremister en känsla av medvind när de går från ord till handling. Att Facebook, Twitter och andra sociala medier visar slapphet gentemot hat och hot på sina plattformar har därför väckt mycket kritik. Nu tas flera initiativ på gräsrotsnivå för att städa upp så kallade elektroniska anslagstavlor.

En av gräsrotterna är Nätaktivisterna, ett projekt som har funnits i tre år och finansieras av Arvsfonden. De organiserar ett fyrtiotal ideellt aktiva utbildare som åker runt och pratar på gymnasieskolor.

– Föreläsningarna handlar om vilka rättigheter och skyldigheter man har på nätet och vad man kan göra. De visar hur rasism på nätet ser ut och hur man kan agera antirasistiskt, källkritiskt och anmäla saker i grupp. Unga användare har ofta en känsla av att något inte är okej, men kan behöva få med sig en extra ryggsäck för att se att det också är olagligt, säger Vian Tahir, kommunikationsansvarig för Nätaktivisterna.

Att gå samman i grupp och göra massanmälningar av sidor som sprider gift mot exempelvis migranter eller hbtq-personer har visat sig vara en framkomlig strategi för att stoppa hatet. Det var en sluten Facebookgrupp som till slut lyckades få Facebook att stänga ner sidan ”Vitmakt neger slakt”. Ett annat exempel är Instagrampolisen, ett initiativ bland unga för att massanmäla kränkningsskonton på Instagram.

– Jag tror att gräsrotsinitiativ har haft betydelse för både Facebooks och Instagrams agerande, säger Mårten Schultz, professor i civilrätt och grundare av Institutet för juridik och medier.

– Trots att de stora företagen hävdar att antalet anmälningar som kommer in inte ska ha någon betydelse är det tydligt att organiserade massanmälningar får större genomslag. Det är ofta Facebook inte tar bort yttranden som strider mot deras egna användarvillkor. Varför det är så vet jag inte. Men uppenbart är att vissa anmälningar inte får den genomgripande behandling som de behöver, säger han.

Det är något som även Vian Tahir har noterat:

– Både Facebook och Instagram använder sig av algoritmer som kräver att det är väldigt många som anmäler. Ett av våra tips är därför att alltid ta hjälp av andra med att anmäla så att man är fler som gör det.

I Tyskland har justitieminister Heiko Maas krävt att Facebook och andra sociala mediejättar ska bli snabbare på att radera rasistiska inlägg. Det skedde efter att gräsrotsorganisationer och medier uppmärksammat en våg av hat på sociala medier i samband med att Tyskland tog emot stora flyktingströmmar förra året. Facebooks svar blev att för en månad sedan lansera Online Civil Courage Initiative, där mediejätten satsar en miljon euro på antirasistisk upplysning i samarbete med ideella organisationer, så kallat ”counterspeech”. Kanske ingen enorm summa, med tanke på mediejättens vinst på en miljard dollar i fjol.

– Det är glädjande att de gör något, men att anställa en massa fler moderatorer skulle kosta mer, säger Mårten Schultz.

Så hur stort ansvar vilar på de sociala medieföretagen? Företagen själva vill gärna framstå som neutrala teknikföretag där användarna själva genererar innehållet. Den svenska utredningen ”Integritet och straffskydd” som presenterades för ett par veckor sedan valde att lägga ansvaret på innehavare av elektroniska anslagstavlor – vilka utredaren pekade ut som administratörer av Facebooksidor snarare än chefer på Facebook.

Men Mårten Schultz menar att även företagen som tillhandahåller de sociala medierna borde vara mer aktiva med att radera hat och hot.

– Jag tror att de kommer att få ett större juridiskt tryck på sig förr eller senare i takt med att de blir föremål för olika

rättsliga prövningar. Deras communityregler är egentligen redan välutvecklade, det är bara att de inte följs. Medan nakna bröstbilder plockas bort på uppstuds tillåts allvarliga personkränkningar ligga kvar trots att de bryter mot användarvillkoren. Det är svårsmält, men förklaringen är antagligen att det är lätt att bedöma en bild, svårare att bedöma innebörden av en text, särskilt om man ska göra det väldigt fort och sitter i helt annat land.

Nätaktivisterna är dock inte övertygade om det meningsfulla med att ställa krav riktade mot de sociala medieföretagen.

– Vi kan lägga en massa tid på att tjata på Facebook, men när de väl har gjort alla förändringar som vi vill kanske de kommer att vara helt ute. Vi ser redan att användare under 25 år börjar lämna Facebook för andra sociala medier. Först var det Instagram, nu är det mycket Snapchat, men också videoströmningsmediet Periscope, säger Vian Tahir, som hellre vill fokusera på rättsväsendets roll i kampen mot hat och hot på nätet.

Hon ser en generationsklyfta i förhållandet till sociala medier och menar att lagstiftare och poliser i många fall inte hängt med i samhällets digitala omsvängning.

– Unga får mer och mer kunskaper om vad som är okej eller inte på nätet, men fortfarande finns brister i rättsväsendet, till exempel bland de poliser som tar emot anmälningarna. Hot på nätet tas inte på lika stort allvar, trots att sociala medier utgör en så stor del av våra vardagsliv, säger Vian Tahir.

Ett skäl till att hat och hot blivit ett samhällsproblem är att sociala medier offentliggör privatsfären – ord som förr kan ha yttrats mellan skål och vägg ristas in i nätets elefantminne och snappas upp av en potentiellt

mångtusenhövdad publik. En ljusglimt i det mörker som breder ut sig på vissa sociala medier skulle därför kunna vara det eventuella skiftet från öppna kanaler som Facebook och Twitter till mer slutna som Instagram, Snapchat eller Periscope. Elza Dunkels ser en sådan tendens bland yngre människor:

– Man kanske har kvar Facebook, men mest som en neutral front där det inte händer så mycket intressant. För att dela viktiga saker väljer man i stället mer slutna kanaler, vilket skulle kunna innebära att även effekterna av hatet begränsas. Låt säga att vi är fem personer som har en privat kanal och snackar skit ett tag om en idiot utan att det når idioten själv. Då börjar det återigen likna det gamla hatet, som alltid har funnits.

Sverker Lenas sverker.lenas@dn.se

Några omdiskuterade fall på sociala medier.

Amningsbilder

Kvinnor som lade upp amningsbilder fick länge sina Facebook-konton avstängda. Under hashtagen #freethenipple drevs en framgångsrik kampanj som fick Facebook att i september 2014 meddela att amningsbilder ska tillåtas.

Naken konst

I höstas stoppade Facebook Folkoperans reklamfilm för "La Traviata", eftersom Facebook ansåg att den visade för mycket naket. Nyligen stoppade Facebook bilder på "Den lille havfrue" i Köpenhamn, eftersom den visar "för mycket naken hud eller sexuella undertoner".

Valhänt om halshuggningar

Facebook har velat fram och tillbaka om de ska tillåta bilder och filmer på människor som halshuggs eller avrättas på andra sätt som glorifierar våld. Sedan förra året ska de dock vara förbjudna.

Hets mot folkgrupp

Ett flagrant exempel på en av många rasistiska Facebookgrupper är sidan "Vitmakt neger slakt", som företaget länge vägrade ta bort. De som anmält sidan fick till svar att den inte bryter mot Facebooks gemenskapsregler.

Hemlig motgrupp

En sluten Facebookgrupp i Sverige med 500 medlemmar, startad av Behrang Kianzad, arbetar för att få bort hatiska Facebookgrupper. När SVT Nyheter uppmärksammade gruppen förra året hade de lyckats få Facebook att stänga ner ett trettiotal sidor.

Bojkott av Ask.fm

Storbritanniens premiärminister David Cameron uppmanade 2013 till bojkott av "tarvliga" nätsidor. Bakgrunden var att en 14-årig tjej begått självmord efter att ha blivit mobbad på det sociala nätverket Ask.fm.

Medan nakna bröstbilder plockas bort på uppstuds tillåts allvarliga personkränkningar ligga kvar trots att de bryter mot användarvillkoren.